

у суді обвинувальної функції. Обвинувачення й передусім державне обвинувачення – це стрижень, навколо якого в судовому розгляді концентруються зусилля всіх учасників кримінального провадження. Обвинувачення, сформульоване в обвинувальному акті, а також докази на його підтвердження, подані до суду, являють собою основний і єдиний предмет судового дослідження. Однак прокурор, підтримуючи державне обвинувачення, виконує також правозахисну функцію, тобто за необхідності має право відмовитися від обвинувачення, зменшити або збільшити обсяг обвинувачення, а також висунути додаткове обвинувачення, захищаючи при цьому інтереси як однієї, так й іншої сторони.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254/96-в>.
2. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1789-12>.
3. Практичний коментар-роз'яснення до Кримінального процесуального кодексу України. Зразки процесуальних документів у кримінальному провадженні / Я.В. Васильчук, Л.А. Гарбовський, А.В. Григоренко та ін. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 720 с.
4. Баранов А., Брыжко В., Базанов Ю. Права человека и защита персональных данных. Харьков : ХПГ. Фолио при содействии Национального фонда поддержки демократии США, 2000. 280 с.
5. Гарбовський Л.А. Забезпечення конфіскації грошових сум і майна, отриманих злочинним шляхом (міжнародно-правові аспекти). *Науковий вісник Національної академії державної податкової служби України*. 2006. № 3 (34). С. 248–255.
6. Порядок організації діяльності прокурорів і слідчих органів прокуратури у кримінальному провадженні : Наказ Генерального прокурора від 28.03.2019 № 51. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE33334.html.

ТОРБАС О. О.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального процесу
(Національний університет
«Одеська юридична академія»)

УДК 344.65

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.2-3.26>

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ МЕЖ РОЗСУДУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Стаття присвячена аналізу сутності меж розсуду в правовій доктрині загалом і кримінальному процесі зокрема. У статті автор досліджує погляди різних науковців щодо встановлення меж розсуду, робить висновок, що межі розсуду в кримінальному процесі можна визначити як обмеження повноважень суб'єктів кримінального процесу під час застосування розсуду, у разі порушення яких не виконуються основні завдання розсуду, а сам розсуд може бути визнаний незаконним. У подальшому автор аналізує доктринальні класифікації меж розсуду, у результаті чого, з огляду на запропоноване автором визначення, зроблено

висновок, що здійснити класифікації меж розсуду в кримінальному процесі неможливо. Це пов'язано з розумінням меж розсуду, адже розсуд у кримінальному процесі – це сукупність певних повноважень владних суб'єктів кримінального процесу. Відповідно, межі розсуду визначаються як обмеження таких повноважень. Повноваження встановлюються нормативно-правовими актами, адже владні учасники правовідносин мають абсолютну зв'язаність із правом, тобто можуть робити тільки те, що прямо передбачено законом. Тобто значення розсуду полягає в наданні можливостей реалізувати ті повноваження, які вже передбачені нормативно-правовими актами. На думку автора, межі розсуду – це лише штучні обмеження, які встановлюють ліміти реалізації владних повноважень відповідними суб'єктами. Такі ліміти можуть мати правову природу (коли межі розсуду визначаються в нормативно-правових актах), морально-етичну природу, фактори доцільності, ефективності, справедливості тощо. Проте ці обставини лише впливають на межі розсуду, але самими межами не є, адже межі розсуду нерозривно пов'язані в конкретними повноваженнями. У зв'язку з цим зроблено висновок щодо неможливості виділення окремих видів (типів) меж розсуду в кримінальному процесі.

Ключові слова: розсуд у кримінальному процесі, межі розсуду.

Torbas O. O. Definition of discretion boundaries in criminal proceedings

This article is devoted to the analysis of discretion boundaries in the legal doctrine as a whole and in the criminal process in particular. In the article author examines views of different scholars on establishing boundaries of discretion, and concludes that such boundaries of discretion in criminal proceedings can be defined as a restriction of powers of criminal proceedings subjects in the application of discretion, violation of which may cause the failure of discretion tasks or discretion itself could be declared illegal. Subsequently, author analyses doctrinal classifications of discretion boundaries, and as a result, it was concluded that it is impossible to classify such boundaries of discretion in criminal proceedings. The main point of such conclusion lies within the understanding the discretion boundaries, because discretion in criminal proceedings is a set of certain powers of criminal procedural authorities. Accordingly, limits of discretion are defined as limitation of such powers. Powers are established by legal acts, because authorities can only do what is directly provided by law. That is, the value of discretion lies in the ability to exercise those powers that are already provided for by legal acts. According to author, limits of discretion are only artificial restrictions that set limits on the exercise of power by respective entities. Such limits may have a legal nature (when the boundaries of discretion are defined in regulations), moral and ethical nature, effectiveness, fairness, etc. However, these circumstances only affect the boundaries of discretion, but they are not boundaries themselves, since boundaries of discretion are inextricably linked to specific powers. In this regard, it was concluded that it was not possible to distinguish certain types of discretion in criminal proceedings.

Key words: discretion in criminal proceedings, boundaries of discretion.

Вступ. У будь-якій правозастосовній діяльності суб'єктам правозастосування повинна бути гарантована певна міра свободи під час реалізації владних повноважень. Така міра може різнитися залежно від галузі правового регулювання та завдань, які мають бути реалізовані в процесі відповідної діяльності. Проте в будь-якому разі законодавцем має бути забезпечена можливість вирішувати спірні ситуації та проблеми не лише з огляду на стандартизоване нормативне регулювання, а й із урахуванням специфічних особливостей і потреб, які мають бути враховані задля забезпечення людиноцентричного вектору будь-якої правової системи.

Проте жоден розсуд не може бути абсолютним. Й особливо це стосується розсуду під час застосування правових норм, адже інколи, замість розсуду, можна помітити приклади зловживання правами або навіть перекручування первісного задуму законодавця з метою неправомірної вигоди для тих, хто законом уповноважений розсуд застосовувати. «Розсуду немає там, де вибір полягає між законною та незаконною можливістю» [1, с. 142]. Саме тому в правовій доктрині разом з аналізом категорії «розсуд» прийнято досліджувати таку категорію, як «межі розсуду». Особливо важливим таке дослідження є для кримінальних галузей права, адже під час розслідування, розгляду та вирішення кримінальних проваджень в уповноважених суб'єктів виникають складнощі в процесі застосування окремих положень кримінального та кримінального процесуального законодавства, особливо в частині застосування оціночних понять.

Постановка завдання. Метою статті є формування розуміння меж розсуду в кримінальному процесі.

Результати дослідження. А.І. Рарог і В.П. Степалін досить влучно зазначили, що формування меж розсуду являє собою пошук оптимального співвідношення зв'язку правозастосувача жорсткими рамками закону зі свободою оцінювання та вибору заходів приватноправового або кримінально-правового характеру [2, с. 36]. В.Л. Кулапов і Ю.В. Мідна із цього приводу вказували, що межі судового розсуду, які проявляються в ході багатостадійної правозастосовної діяльності, є досить важливою та актуальною проблемою в сучасній теорії держави та права [3, с. 166]. П.В. Марфіцин, досліджуючи межі розсуду слідчого, підкреслював про необхідність урахування не лише правової проблематики розсуду, а й інших соціальних інститутів під час визначення меж дозволеного, розумної поведінки слідчого [1, с. 163]. Отже, межі розсуду в праві є поняттям багатоаспектним, яке потребує аналізу не лише нормативної бази, а й інших факторів, які тією чи іншою мірою обмежують розсуд уповноважених осіб кримінального провадження.

В.А. Берендюхін у дослідженні меж розсуду вказує на необхідність і доцільність розсуду суду обмежувати тільки процесуальними нормами [4]. О.А. Папкова із цього приводу зазначала таке: «Право на застосування судового розсуду не безмежне. Межі – це невід'ємна властивість будь-якого права, адже за відсутності меж право перетворюється у свою протилежність і перестає бути правом» [5, с. 99].

А.Н. Березін зазначав, що межі правозастосовного розсуду – це встановлені шляхом особливого правового інструментарію межі, у яких суб'єкт правозастосування на основі комплексного аналізу обставин юридичної справи уповноважений винести оптимальне рішення з погляду принципів законності, справедливості й доцільності [6, с. 95].

Л.Н. Берг дійшла висновку, що межі судового розсуду – це межі, установлені уповноваженими суб'єктами, які за допомогою правових юридичних засобів чітко обмежують обсяг застосування права [7, с. 108].

К.С. Єрмакова на підставі аналізу робіт інших учених дійшла висновку, що межі судового розсуду – це необхідні обмеження, які гарантують застосування цього інституту в частині забезпечення правомірності й доцільності прийнятого судом рішення [8, с. 64].

О.В. Корабліна, підкреслюючи важливість не лише правового, а й соціального елемента під час аналізу цього поняття, зазначала, що межі розсуду – це соціально-юридичні обмеження свободи дії правозастосувача, у рамках яких він зобов'язаний винести оптимальне рішення по конкретній справі [9, с. 7].

А.А. Хайдаров установив сутність меж судового розсуду через перелік нормативно-правових актів, які визначають межі можливого вибору судді (суддів) одо процесуального рішення та процесуальної дії [10, с. 252].

Загалом можна погодитися, що в правовій доктрині склалося відносно єдине розуміння меж розсуду. Це пов'язано передусім з універсальним тлумаченням поняття «межі», яке, незважаючи на його багатоаспектність, прийнято розуміти як певну границю поділу, розрізнення яких-небудь явищ¹. Цим же й пояснюється відносна вживаність цього поняття

¹ URL: <http://sum.in.ua/s/mezha>.

навіть у нормативно-правових актах. Так, наприклад, у Кримінальному процесуальному кодексі (далі – КПК) України термін «межі» використовується 150 разів. Законодавець використовує це поняття для визначення меж повноважень (п. п. 8, 9, 15 ч. 1 ст. 3 КПК України), меж компетенції (п. 17 ч. 1 ст. 3 КПК України, ст. 25 КПК України, ч. 7 ст. 110 КПК України), меж територіальної юрисдикції (п. 20 ч. 1 ст. 3 КПК України, ч. ч. 1, 3 ст. 32 КПК України, ч. ч. 2, 3 ст. КПК України, ч. 7 ст. 100 КПК України), меж території (ч. 2 ст. 4 КПК України, п. 19 ч. 2 ст. 36 КПК України), меж прав (ч. 1 ст. 26 КПК України), меж органів (ч. 5 ст. 36 КПК України), часових меж (ч. 6 ст. 36 КПК України, ч. 1 ст. 113 КПК України), меж знань експерта (ч. 4 ст. 101 КПК України), меж розміру застави (ч. 5 ст. 182 КПК України) тощо. У цьому випадку можна помітити, що в КПК України використовується зазначене поняття саме для визначення чітких рамок – меж, які б давали змогу відмежовувати однорідні явища між собою залежно від вимог кримінального процесуального законодавства. Тобто, використовуючи термін «межі», законодавець уводить певні обмеження (обмеження часу, території, повноважень), які мають відповідати конкретним завданням, що ставляться перед суб'єктами кримінального процесу в конкретний проміжок часу в конкретній ситуації. Аналогічною є ситуація й під час установлення сутності меж розсуду. Межі розсуду мають визначати певні рамки, за допомогою яких можна розрізнити власне розсуд від зловживання правом, його нехтування або прямого порушення.

Тому, з огляду на наявні визначення, **межі розсуду в кримінальному процесі** можна визначити як обмеження повноважень суб'єктів кримінального процесу під час застосування розсуду, у разі порушенні яких не виконуються основні завдання розсуду, а сам розсуд може бути визнаний незаконним.

Установивши сутність меж розсуду, необхідно проаналізувати обставини, які ці межі визначають. Із цього приводу в науковців єдиної точки зору немає.

Так, О.А. Папкова стверджує, що існують загальні та спеціальні межі судового розсуду. Загальні межі закріплені нормативно, мають узагальнений характер і зустрічаються під час розгляду та вирішення будь-якої справи в суді. До них належать: 1) предмет розсуду суду; 2) суб'єкт розсуду; 3) строки розсуду справи, а також рішення окремих процесуальних питань; 4) незалежність суддів; 5) завдання судочинства. Спеціальні межі судового розсуду під час вибору визначаються в: 1) переліку умов, закріплених в альтернативних юридичних нормах; 2) спеціальних умовах, які встановлені відносно визначеної норми; 3) категорії добросовісності, справедливості, розумності, доцільності, моральності.

Л.Н. Берг указував на існування матеріально-правових (положення законодавства та судової практики, принципи права й фактичні обставини справи) та процедурно-процесуальних (повноваження суду, зміст вимог, що висувуються сторонами спору, «тимчасові межі», «суб'єктивні межі») засобів обмеження судового розсуду [7, с. 10–11].

А.А. Березін пропонує одразу декілька класифікацій меж розсуду: за галузями права (в адміністративному, цивільному, кримінальному тощо), за ознакою формального закріплення (формально закріплені, не закріплені безпосередньо в нормативно-правовому акті), за джерелом закріплення (у нормативно-правових актах, в інтерпретаційних актах), за способом закріплення (якісні, кількісні), залежно від стадії правозастосовного процесу (у процесі встановлення фактичних обставин справи; під час установлення юридичних обставин справи; у процесі винесення рішення по справі; у процесі контролю за виконанням винесеного рішення), за ступенем визначеності (абсолютно визначені, відносно визначені) [6, с. 96–114].

І.Н. Сеняткін, А.Б. Степін, В.Д. Підмосковний виділяли одразу форми, види й типи судового розсуду. До форм учені зараховували межі в приватному праві, межі в публічному праві, а також межі, які мають міждисциплінарний характер; межі судового розсуду, які виникають до розгляду справи по суті, і межі, які виникають після його розгляду; межі судового розсуду на досудовій стадії, на стадії судового розгляду та на стадії винесення рішення по суті. Серед видів меж розсуду автори зазначали межі судового розсуду, пов'язані із законними підставами та процесуальними гарантіями; межі судового розсуду, що виникають за

наявності конкретної правової ситуації; межі судового розсуду, пов'язані з тлумаченням норм права. Відповідно, за типами межі судового розсуду, на думку вчених, можуть бути зовнішніми (не пов'язаними із законом), внутрішніми (пов'язаними із законом) і світоглядні (пов'язані з особистістю судді) [11, с. 194–196]. Схожу позицію підтримує П.В. Марков, який виділяє дві групи меж судового розсуду: об'єктивні та суб'єктивні [12, с. 79].

К.І. Комісаров сформулював власне бачення проблематики видів меж розсуду та визначив такий їх перелік: загальні вказівки закону, цілі законодавця, конкретні обставини справи, принципи права, закони суспільного розвитку, особистий досвід судді [13, с. 26].

К.С. Єрмакова також пропонує декілька класифікації меж судового розсуду:

- 1) залежно від сфери функціонування:
 - приватноправові;
 - публічно-правові;
- 2) залежно від поділу норм права, що регулюють зміст правовідносин:
 - матеріально-правові;
 - процесуальні;
- 3) залежно від форми (джерела) їх прояву:
 - зовнішні (відображені в праві);
 - внутрішні (відображені в моральності, релігії, культурі тощо) [8, с. 71].

Із цього переліку позиції науковців щодо питання класифікації меж судового розгляду, навіть незважаючи на відносне різноманіття поглядів, можна зробити декілька висновків, які загалом будуть відповідати загальній направленості правової доктрини із цього питання. По-перше, учені, навіть використовуючи різні формулювання, у більшості підтримують класифікацію меж розсуду на суб'єктивні та об'єктивні, тобто на такі, що залежать від особистих якостей правозастосувача, і такі, які залежать від інших об'єктивних обставин (правові норми, обставини справи, засади права тощо). По-друге, науковці досить часто для класифікації меж розсуду використовують нормативні рамки, ураховуючи їх обсяг (наприклад, класифікації за галузями права або за правовими джерелами).

Однак, аналізуючи позиції науковців, більш логічною виглядає відмова від будь-якої класифікації меж розсуду. Це пов'язано передусім із тим розумінням меж розсуду, яке продемонстроване в статті. Розсуд у кримінальному процесі – це сукупність певних повноважень владних суб'єктів кримінального процесу. Відповідно, межі розсуду визначаються як обмеження таких повноважень. У будь-якому разі повноваження встановлюються нормативно-правовими актами, адже владні учасники правовідносин мають абсолютну зв'язаність із правом, тобто можуть робити тільки те, що прямо передбачено законом. Тобто значення розсуду полягає в наданні можливостей реалізувати ті повноваження, які вже передбачені нормативно-правовими актами.

Відповідно, межі розсуду – це лише штучні обмеження, які встановлюють ліміти реалізації владних повноважень відповідними суб'єктами. Такі ліміти можуть мати правову природу (коли межі розсуду визначаються в нормативно-правових актах), морально-етичну природу, фактори доцільності, ефективності, справедливості тощо. Проте ці обставини лише впливають на межі розсуду, але самими межами не є, адже, як уже зазначено, межі розсуду нерозривно пов'язані в конкретними повноваженнями.

Наприклад, відповідно до ч. 1 ст. 176 КПК України, слідчий або прокурор можуть подати клопотання до слідчого судді про обрання до підозрюваного лише одного з п'яти передбачених запобіжних заходів (крім винятків, які стосуються неповнолітніх, примусових заходів медичного характеру й питань екстрадиції). Слідчий і прокурор самостійно обирають, який саме запобіжний захід необхідно застосувати до особи (за умови погодження такого заходу слідчим суддею), реалізуючи так власний розсуд. Чи буде такий розсуд абсолютним? Звичайно, ні, тим більше абсолютний розсуд кримінальному процесу взагалі не притаманний. Отже, в цьому разі мають місце межі розсуду під час обрання запобіжного заходу. По-перше, існують певні нормативні обмеження. Так, відповідно до ч. 2 ст. 183 КПК України, запобіжний захід у вигляді тримання під вартою не застосовується до осіб, які підозрюються в учиненні злочину, за який законом передбачене основне покарання у вигляді

штрафу в розмірі менше ніж три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Тобто в цьому разі межі розсуду містяться в нормах КПК України.

Проте слідчий і прокурор, крім вимог кримінального процесуального законодавства, мають урахувати й інші фактори. Необхідно оцінити всі обставини кримінального правопорушення, особу підозрюваного тощо, щоб установити, чи існують ризики, передбачені ч. 1 ст. 177 КПК України, тощо. Тобто межі розсуду визначаються також конкретними обставинами кримінального провадження.

Крім того, на рішення слідчого та прокурора про складання клопотання буде впливати й низка інших факторів: чи потрібно застосовувати такий запобіжний захід з погляду справедливості; чи має впливати стан здоров'я підозрюваного на вид та обсяг запобіжного заходу; чи доцільно обирати запобіжний захід до особи з погляду тактики досудового розслідування, адже так можна буде втратити можливість установити інших співучасників злочину тощо. Відповідно, усі ці обставини тією чи іншою мірою також будуть впливати на остаточне рішення слідчого та прокурора, а тому вони також є відображенням меж розсуду.

Проте сама сутність розсуду (так само як і його межі) не змінилася. Незалежно від того, ураховані всі обставини чи лише вимоги кримінального процесуального законодавства, слідчий і прокурор у будь-якому разі можуть подати клопотання про обрання до підозрюваного лише одного з п'яти запобіжних заходів, передбачених ч. 1 ст. 176 КПК України.

Отже, виділення окремих видів меж розсуду є помилковим, адже межі одні – ті, які визначають обсяг повноважень відповідних суб'єктів. При цьому різні обставини й фактори можуть мати різний вплив на такі межі, розширюючи (наприклад, у випадках тлумачення) або звужуючи (у випадках нормативних чи інших обмежень) їх. Саме такі фактори більшість науковців і розглядає як види (форми, типи) меж розсуду. Проте можна стверджувати, що відповідні юридичні, соціальні й інші інститути лише встановлюють межі-ліміти розсуду, при цьому самими межами не є.

Висновки. Отже, необхідно ще раз наголосити, що межі розсуду в кримінальному процесі – це обмеження повноважень суб'єктів кримінального процесу під час застосування розсуду, у разі порушення яких не виконуються основні завдання розсуду, а сам розсуд може бути визнаний незаконним. Крім цього, некоректним є виділення видів меж розсуду, адже під час їх аналізу мова йде лише про ліміти повноважень, які встановлені відповідними нормативно-правовими актами.

Список використаних джерел:

1. Марфицин П.Г. Усмотрение следователя (уголовно-процессуальный аспект) : дисс. ... докт. юрид. наук : 12.00.09. Омск, 2003. 418 с.
2. Рарог А.И., Степалин В.П. Судейское усмотрение при назначении наказания. *Государство и право*. 2002. № 2. С. 26–42.
3. Кулапов В.Л., Медная Ю.В. Поднормативное правовое регулирование. Саратов : Изд-во ГОУ ВПО «Саратовская государственная академия права», 2009. 200 с.
4. Берендюхин В., Струнская О. Усмотрение суда ограничить процессуальными нормами. *ЭЖ-Юрист*. 2006. № 4. С. 8–9.
5. Папкова О.А. Пределы судейского усмотрения в гражданском процессе. *Журнал российского права*. 1998. № 2. С. 99–107.
6. Березин. А.А. Пределы правоприменительного усмотрения : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Нижний Новгород, 2007. 200 с.
7. Берг Л.Н. Судебное усмотрение и его пределы: общетеоретический аспект : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Екатеринбург. 2008. 202 с.
8. Ермакова К.П. Пределы судебного усмотрения : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Москва, 2010. 212 с.
9. Кораблина О.В. Усмотрение в правоприменительной деятельности: Общетеоретический и нравственно-правовой аспекты : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Саратов, 2009. 22 с.

10. Хайдаров А.А. Судейское усмотрение и его пределы в судебных стадиях уголовного процесса России : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Москва, 2011. 252 с.
11. Сенякин И.Н., Степин А.Б., Подмосковский В.Д. Судебное усмотрение в частном праве (общетеоретический анализ). Саратов : Изд-во ГОУ ВПО Саратовская государственная академия права, 2005. 240 с.
12. Марков П.В. Правовая природа и условия осуществления судебного усмотрения : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Москва, 2012. 180 с.
13. Комиссаров К.И. Задачи судебного надзора в сфере гражданского судопроизводства. Свердловск, 1971. 167 с.

ТУМАНЯНЦ А. Р.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального процесу
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)

МЕДВЕДЄВ В. І.,

студент V курсу факультету адвокатури
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)

УДК 343.1

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.2-3.27>

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ПРАКТИКИ НАКЛАДЕННЯ АРЕШТУ НА ОСОБИСТІ ДОКУМЕНТИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Стаття присвячена висвітленню окремих проблем нормотворення і правозастосування стосовно накладення арешту на особисті документи приватної особи (зокрема документи, що посвідчують особу й підтверджують громадянство України, документи, що посвідчують особу й підтверджують її спеціальний статус) як заходу забезпечення кримінального провадження. Доводиться, що особисті документи загалом можуть бути предметом арешту в кримінальному провадженні, на що вказує, по-перше, ч. 10 ст. 170 КПК України (щодо арешту на рухомі речі), по-друге, відсутність окремого (спеціального) застереження стосовно арешту таких документів. Проаналізовано й узагальнено слідчо-судову практику з обраної проблематики, що дало змогу констатувати, що слідчі, прокурори доволі часто зловживають своїми процесуальними повноваженнями та не особливо опікуються дотриманням прав володільців вилучених і заарештованих особистих документів. Акцентується увага на проблемах відсутності як такого або неналежного мотивуванні клопотань слідчого, прокурора щодо необхідності для досудового розслідування арешту особистих документів, актах «масового» вилучення всіх документів підозрюваного або третіх осіб під час затримання, обшуку, огляду без будь-якого з'ясування належності таких документів до кола тих, що мають реальне значення для досудового розслідування, використання особистих документів як інструментів маніпулювання та пригнічення волі їх

